

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

روایت پژوهی اولین تجربه ی تدریس یک دانشجو معلم

مرضیه زمانی^۱

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد، روان شناسی تربیتی، دانشگاه تهران

اداره آموزش و پرورش شهرستان سلطانیه، آموزشگاه دخترانه عصمت

zm19182124@gmail.com

۰۹۳۹۴۰۱۹۰۸۸

چکیده

گزارشی که هم اکنون در دست شماست، بیان تجربه ی یک دانشجو معلم است. تجربه ی اولین تدریس به عنوان یک دانشجو معلم در دانشگاه فرهنگیان و برای دانشجو معلمان دیگری که نقش دانش آموز را بازی میکنند و از آن گذشته تدریسی که نمره پایانی و قبولی در درس راهبردهای تدریس را مشخص میکند. این گزارش از نوع کیفی است و شیوه ی تحلیل آن به روش کدگذاری است که در نهایت ۶ مفهوم شامل برنامه درسی، ارزشیابی، آمادگی قبلی، تدریس، دیگر دانشجویان و شرایط جسمی و روحی به عنوان عوامل موثر در کیفیت تدریس یک دانشجو معلم و معلم آینده مشخص شده اند.

واژگان کلیدی: دانشگاه فرهنگیان، تدریس، دانشجو معلم، تجربه

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

۱- مقدمه

اصلی ترین هدف دانشگاه فرهنگیان، تربیت انسان هایی است که وظیفه انسان سازی را دارند و قرار است معلم شوند. بی شک بخش عمده ای از فعالیت ها و برنامه های آموزش این دانشگاه در جهت نیل به این هدف است. در همین راستا کرمی و همکاران (۱۳۹۶) برای باورند که تربیت نیروی کار آمد اجتماعی در سایه برنامه های توسعه حرفه ای شکل می گیرد. در پژوهشی با عنوان «دیدگاه دانشجویان طرح معلمی در مورد تأثیر تمرین مدرسهای بر توسعه مهارت های حرفهای آنان» نشان داده اند که برای توسعه مهارت های حرفه ای، آگاهی از روش های تدریس در یک مدل آموزشی طراحی شده بسیار مهم و ضروری است و دانشجویان طرح معلمی باید بتوانند از ابزار و وسایل آموزشی و کمک آموزشی استفاده کنند. همچنین، یافته ها آموزش های قبل از خدمت و ضمن خدمت را در توسعه مهارت های حرفه ای معلمان بسیار مؤثر نشان داده است. (تقی پور و همکاران، ۲۰۱۷) واحدهای اصول و فنون تدریس و راهبرد های تدریس از جمله آن واحدهای درسی ای هستند که تلاش عمده ای در جهت تمرین معلم بودن و اداره فضای کلاس به عنوان یک معلم می کنند.

روایتی که نقل میشود بیان یک تجربه تدریس مشترک در یکی از کلاس های درس راهبرد های تدریس است. هدف درس راهبردهای تدریس، چگونگی تدریس بر بنیاد یک راهبرد آموزش در یک موقعیت خاص، رشته ای را طراحی نماید و از ایده های خود برای عمل در آن موقعیت دفاع کند (مشخصات کلی، ۱۳۹۳). تدوین کنندگان این واحد درسی تمام تلاش خود را کرده اند تا ضمن معرفی سرفصل های مناسب دانشجویان را برای تدریس در کلاس درس آماده تر کنند.

هدف از گزارش

هدف از ارائه این گزارش، بیان یک تجربه شخصی از اولین تدریسی بود که مشترکا با هم کلاسی ام در دانشگاه انجام دادم. شاید تدریس در ابتدا امری ساده به نظر بیاید ولی پیچیدگی ها و ظرافت های خاص خود را دارد. (معروفی، سراجی، کرمی، ۱۳۹۶)

اهمیت و ضرورت تحقیق

زندگی ما به طور عمیق در روایت ها غوطه ور است. از نخستین روزهای عمر تا واپسین دم زندگی در دریایی از داستان ها و قصه ها غوطه ور هستیم. (اقای میبیدی، ۱۳۹۲) تحقیق حاضر در قالب یک روایت پژوهی تهیه شده است. زمانی که دانشجویان معلمان تجارب شخصی خود را با یکدیگر در میان میگذارند، شناخت بیشتری نسبت به سختی ها، پیچیدگی های شغل معلمی و همچنین اطلاعاتی در خصوص راهکارهای جدید و نوین تدریس به دست می آورند که شاید تا به این لحظه از چشمانشان به دور مانده است. همچنین بیان یک روایت برای دیگران می تواند در خلاقیت فرد نیز تأثیر به سزایی بگذارد. البته باید توجه داشت که روایت، بازسازی واقعی زندگی نیست. بلکه تجارب زندگی پاسخ دهنده است و با تجربیات و اقدامات کوتاه مدت ارتباط ندارد. (وبستر و مرتوا، ۲۰۰۷)

سوالات تحقیق

چرا باید دانشجویان معلمان، در دانشگاه مدام به تمرین عمل تدریس بپردازند؟
چه عواملی بر تدریس یک دانشجوی معلم مؤثر است؟

روش تحقیق نقش و توجیه استفاده از آن

پژوهش حاضر از نوع توصیفی و به روش تحلیل کیفی انجام شده است به این دلیل که پژوهش حاضر توصیف و توضیح یک تدریس در فضای کلاسی دانشگاه است و بهترین منبع میتواند مشاهده مستقیم و تجربه باشد. روش تحقیق کیفی به محقق اجازه می دهد تا اطلاعات دست اول را در مورد جهان اجتماعی مورد بررسی، به دست آورد. روش شناسی کیفی به محقق اجازه می دهد تا به داده ها نزدیک شود و از آن طریق جنبه ی تحلیلی و مفهومی خود را از آن داده ها به دست آورد. (دلاور، ۱۳۸۹)

۲- روش شناسی

جامعه آماری و نمونه گیری

جامعه آماری در این تحقیق تمامی دانشجویانی هستند که در کلاس راهبرد های تدریس گروه ۰۷ سال ۱۳۹۸ دانشگاه فرهنگیان، پردیس الزهرا زنجان تدریس کردند و برای نمونه وبا استفاده از روش نمونه گیری بر اساس راحتی (convenience sampling)، یک نمونه ی در دسترس یعنی تدریس گروه خودمان را انتخاب کردم.

روش گردآوری مطالب

اطلاعات ارائه شده در این روایت پژوهی، حاصل تجربه و مشاهدات شخصی نویسنده است که به رشته ی تحریر درآمده است و تلاش شده تا حد امکان اغماض یا کم گوئی ای اتفاق نیفتد و عین روایات رخ داده بیان شود.

نوع تحلیل و روش تحلیل

نوع تحلیل داده ها از نوع کد گذاری است که در این فرایند کدها و مقوله ها مشخص میشوند تا در نهایت مدلی برای ارائه بدیت اید.

۳- بحث درباره یافته ها

ردیف	کد	مقوله	مفهوم
۱	این هفته دو تدریس بسیار مهم داریم. من وفاطمه. یکی در درس راهبردهای تدریس و برای استاد رستمی یکی هم در درس آموزش زبان فارسی ۱ و برای استاد بیات	واحد درسی	برنامه درسی
۲	تا حالا هیچکدامان تجربه تدریس انقدر واقعی را نداشتیم	تجربه ی تدریس	تدریس
۳	تدریسی که قرار است نمره ی پایانی ما را تعیین کند.	نمره پایانی	ارزشیابی
۴	و یک سری از کارهایی که باید برای تدریس انجام میدادیم از قبل، افتاد گردن من	اقدامات لازم برای تدریس مطلوب	آمادگی قبلی
۵	من هم از صبح احساس خوبی نداشتیم و فکر میکنم مریض شده بودم. نمیدانم از استرس بود یا چیز دیگر ولی واقعا سرم درد میکرد و احساس میکردم که فشارم افتاده است	بیماری وضعف	آمادگی قبلی
۶	کامپیوتر را باز کردم چون قرار بود یک بازی که اتفاقا به موضوع درس تدریسمان هم ربط داشت به دانش آموزان معرفی کنیم	اقدامات لازم برای تدریس مطلوب	آمادگی قبلی
۷	دانش آموز که چه عرض کنم دانشجویهایی که نقش دانش آموز را بازی میکردند، گاهی خیلی طبیعی که آدم باورش میشد اینها دانش آموزاند و گاهی هم اعصاب خرد کن.	دانشجویان	دیگر دانشجویان
۸	کامپیوتر آماده بود پاورپوینتی را هم که آماده کرده بودم در کامپیوتر ریختم و نصب کردم. فاطمه آمد. فسیل هار هم که از قبل بعضی را خودمان و بعضی را هم که از قبل داشتیم روی میز چیدیم	اقدامات لازم برای تدریس مطلوب	آمادگی قبلی
۹	ساعت که به ۲:۱۵ نزدیکتر میشد دانشجویها هم کم کم وارد کلاس میشدند و هر لحظه احساس استرس بیشتری میکردم	اقدامات لازم برای تدریس مطلوب - اضطراب	آمادگی قبلی - شرایط جسمی و روحی

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

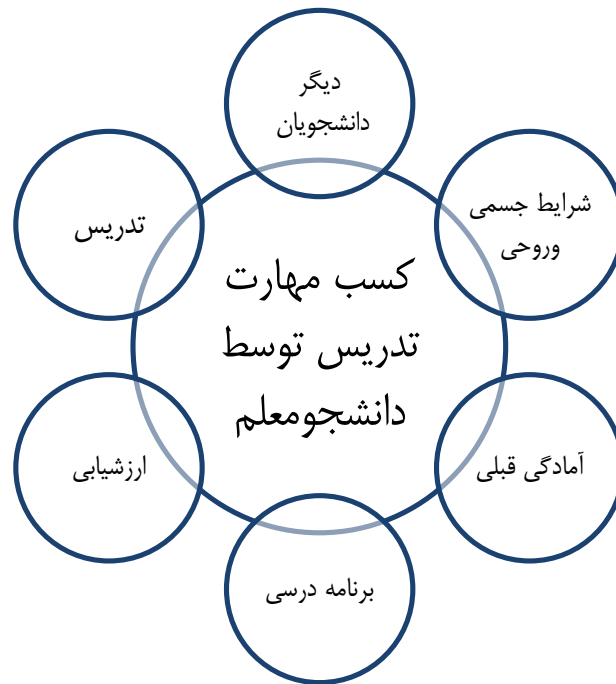
تدریس	محتوا	درسی که انتخاب کرده بودیم درس ۴ کتاب علوم پنجم ابتدایی بود برگی از تاریخ زمین	۱۰
شرایط جسمی و روحی	خستگی	خیلی خسته و مریض بود و اصلا آمادگی تدریس را نداشت	۱۱
تدریس	محتوا	تدریس را با مثال زدن درباره ماموت ها و کارتون عصریخبندان شروع کردم	۱۲
تدریس	ارائه محتوا	دائم استرس این راداشتم که زمان کم بیارم به خاطر همین مطالب را خیلی سریع از رویشان رد میشدم. یکی از فعالیت ها را فراموش کردم که باید انجام بدهم	۱۳
شرایط جسمی و روحی، تدریس	اضطراب، ارائه محتوا	ولی واقعا در تمام این لحظات استرس خاصی داشتم چون تابحال انقدر جدی تدریس نکرده بودن آن هم جلوی استادی که خودش در کار تدریس، استاد است.	۱۴
تدریس	ارائه محتوا	در نهایت تدریس یک بازی کامپیوتری و چند کتاب که به موضوع درس ارتباط داشتند به دانش آموزان معرفی کردم	۱۵
شرایط جسمی و روحی	ارامش و اضطراب	فاطمه در تدریسش آرامش عجیبی داشت که من اصلا نداشتم و همین کمی روی کار نهایی من تاثیر منفی گذاشت	۱۶
شرایط جسمی و روحی	اضطراب	با اینکه روزهای سردی از پاییز را داشتیم میگذرانیدم ولی به نظرم همه جا خیلی گرم بود. بدنم را گر گرفته بود.	۱۷
تدریس	ارائه محتوا	صفحه ۳۴ را فراموش کردم که برای دانش آموزان توضیح بدهم. حسنی که داشت این بود که تنها ۱۲ دقیقه است نه بیشتر والا نمیدانم کدام بخش دیگر را هم قرار بود فراموش کنم	۱۸
تدریس	ارائه محتوا	تدریس زود تر از زمان موعود تمام شد. تنها ۱۰ دقیقه . و استاد هم از این موضوع کمی شاکی بود	۱۹
ارزشیابی	نمره پایانی-تدریس	و تدریس فاطمه که خیلی خوب از آب درآمده بود و بعدا فهمیدیم که نمره تدریس ها به صورت گروهی محاسبه میشود و اگر تدریس یکی خوب باشد روی نمره هم گروهی اش هم تاثیر مثبت دارد	۲۰
آمادگی قبلی	تدریس - اقدامات لازم برای تدریس مطلوب	ولی نقطه قوت ما دستسازه هایی بود که از قبل درست کرده بودیم	۲۱
دیگر دانشجویان	نقد دانشجویان	بچه ها به نوبت تدریس را نقد میکردند	۲۲
شرایط جسمی و روحی	خستگی	هر دویمان انقدر خسته بودیم که حتی نای صحبت و جر بحث درباره تدریس رانداشتیم	۲۳

ارائه مدل نهایی:

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

۴- تأملی بر یافته های پژوهش

یکی از ارکان اساسی رشد و توسعه هر کشوری آموزش و پرورش آن است که از اصلی ترین کارگزاران برنامه درسی و نظام آموزشی آن ، معلمان هستند که حتی در قرآن کریم به اهمیت و جایگاه آنها اشاره شده است . برای شناخت هر کشور باید قبل از هر چیزی به نظام آموزشی آن توجه کرد تا بتوان به نقاط قوت و ضعف آن توجه کرد. پیشرفت هر جامعه ای در گرو عملکرد نظام آموزشی، که برای رسیدن به سطح عالی، به معلمانی متخصص و آگاه نیاز دارد که در همین راستا مهرمحمدی (۱۳۷۹) اشاره می کند توفیق و شکست برنامه ها و فعالیت های آموزشی و پرورشی هر نظام و هر کشوری به معلمان آن بستگی دارد.

در نگاه اول به این روایت پژوهی می توان این نتیجه را برداشت کرد که مهارت نهایی تدریس و آموزش که توسط یک دانشجو معلم پس از ۴ سال آموزش در دانشگاه فرهنگیان کسب می شود به عوامل متعددی مربوط می شود. همانطور که کدگذاری و مقوله بندی مشخص می کند، در کل در این گزارش ۲۳ کد وجود داشت که در ۱۰ مقوله و ۶ مفهوم کدگذاری گردید. مقوله ها شامل خستگی ، نقد دانشجویان ، تدریس ، اقدامات لازم برای تدریس مطلوب، نمره پایانی ، محتوا و ارائه محتوا، اضطراب ، تجربه ی تدریس و واحد درسی می باشند. مفاهیم شامل برنامه درسی ، ارزشیابی، آمادگی قبلی ، تدریس، دیگر دانشجویان و شرایط جسمی و روحی می باشند. هر چند که عوامل دیگری نیز قطعا در آموزش یک معلم و دانشجو معلم اثر گذار خواهند بود ولی در سطح این گزارش این نکات برداشت می شود.

براساس تحقیقات هنجی و گلاس (اتکینسون واتکینسون، ۱۳۹۸) اینکه شخص تاچه اندازه احساس کند در معرض ارزیابی شدن از طرف دیگران است و همچنین براساس تخصص آن ارزیاب عملکرد وی براساس نظریه ی آسان سازی اجتماعی تغییر خواهد کرد. لذا اینکه معلمی احساس کند در معرض ارزیابی از سوی معلم یا هر ارزیاب دیگری قرار دارد ف امکان تغییر در کیفیت عملکرد او وجود دارد.

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

همچنین براساس تحقیقات باغانی و دهقان نیشابوری (۱۳۹۱) استرس و اضطراب معلمان به عنوان یک حالت روحی ناخوشایند بر عملکرد شغلی و کیفیت تدریس آنها تاثیر آشکاری بر جای می گذارد.

براین اساس، این نیاز احساس میشود که دانشجوی معلمان جدا از برنامه ی کارورزی، در واحدهای درسی مختلف تدریس در کلاس درس را به شکل نمادین بارها و بارها در شرایط و موقعیت های مختلف تمرین کنند که بتوانند پس از فارغ التحصیلی با آمادگی کامل در کلاس درس به عنوان عامل تربیتی موثری حضور یابند.

زمانی که این تجربه برای من اتفاق افتاد دانشجوی ترم ۳ آموزش ابتدایی بودم. سه ترم آموزش دیده بودم و از همان ابتدا گمان میکردم رشته آموزش ابتدایی رشته ساده ای است. آموزش ۲ بعلاوه ۲ که سخت نیست. آموزش چیزهایی که خودمان سال ها پیش یاد گرفته ایم انقدر ها هم سخت به نظر نمیرسد. این راهمه می گویند ولی همه چیز از دور راحت به نظر می رسد. من تجربه های زیادی در خصوص صحبت و ارائه در جمع داشتم، بارها مجری بوده ام و در جمع های ۳۰-۴۰ نفره کنفرانس داده ام ولی این تجربه به من اثبات کرد که تدریس انقدر ها هم کار راحتی نیست و بیانی از این مثل است که می گوید:

کار هر کس نیست خرمن کوفتن / گاو نرمیخواهد و مرد کهن

پیشنهادات

پیشنهاد می شود دانشگاه فرهنگیان در برنامه درسی دانشجویان نه تنها رشته آموزش ابتدایی، بلکه تمامی رشته ها، جایگاه پراهمیت تر و مهم تری برای تدریس های آزمایشی دانشجویان قرار دهد. با توجه به فرصت و زمان محدودی که هست، امکان تدریس در هر ترم برای دانشجویان بسیار اندک است.

پیشنهاد می شود همکاری ای بین مدارس و دانشگاه فرهنگیان اتفاق بیفتد که اجازه داده شود این تدریس های آزمایشی که در دروس مختلف مثل راهبردهای تدریس، ریاضی و ... اتفاق می افتد، به واقعیت شبیه تر باشد. که این شباهت می تواند شامل حضور در کلاس درس در یک مدرسه یا حضور دانش آموزان در کلاس های درس دانشگاه به عنوان دانش آموزان واقعی باشد.

معمولا دانشجویانی که از دانشگاه فرهنگیان فارغ التحصیل می شوند به دلیل تجربه و سابقه کاری کم، به روستاها و کلاس های چندپایه و با حداقل امکانات ارسال می شوند این در حالی است که در تدریس هایی که دانشجویان در کلاس های دانشگاهی و برای اساتید انجام می دهند، تهیه پاور پوینت تقریبا اجباری است و حتی بعضی از اساتید تاکید می کنند که باید در تدریس ها از نرم افزار هایی که حتی تلفظ نام برخی از آنها مشکل است استفاده کنیم. این در حالی است که بسیاری از مدارس روستاها حتی یک کامپیوتر هم ندارند چه رسد به اینکه هر کلاس کامپیوتر داشته باشد. پیشنهاد می شود در عوض تاکید بر استفاده از این نرم افزار ها، تاکید اساتید بر استفاده بیشتر از دست سازه ها و ابزارهای بسیار ساده که در حد استطاعت یک معلم باشد، باشد.

منابع فارسی

۱. اقایبی میبیدی، فروغ (۱۳۹۲)، پیش درامدی بر مطالعه روایت پژوهی، کهن نامه ادب پارسی، ص ۱۹-۱
۲. ال اتکینسون، ریتا؛ سی اتکینسون، ریچارد؛ اسمیت؛ ادوارد، بم، داریل ج؛ نولن - هوکسما، سوزان. (۱۳۹۸) متن کامل زمینه ی روانشناسی هیلگارد، تهران، انتشارات رشد
۳. باغانی، مریم؛ دهقان نیشابوری، محسن. (۱۳۹۱) تاثیر اضطراب معلمان بر کیفیت تدریس، فصلنامه راهبردهای آموزش، ص ۱۳-۹
۴. تقی پور، حسینعلی؛ کشاورز لشکناری، روح اله؛ یوسف رشیدی، علی اصغر. (۲۰۱۷) دانش محتوایی روشهای معلمی و تاثیر آن بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، همایش تحقیقات نوین در اقتصاد، مدیریت و علوم انسانی،
۵. دلاور، علی (۱۳۸۹) روش شناسی کیفی، نشریه راهبرد، شماره ۵۴، ص ۳۲۹-۳۰۷
۶. کرمی، زهره؛ سراجی، فرهاد؛ معروفی، یحیی. (۱۳۹۶)، برنامه درسی روایت پژوهی و توسعه حرفه ای دانشجویان دانشگاه فرهنگیان: طراحی الگوی برنامه ی درسی، دوفصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی، سال پنجم، شماره ۹، ص ۱۰۴-۶۹

کنفراس ملی مطالعات کاربردوی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

- ۷. مشخصات کلی، سرفصل دروس دوره کارشناسی پیوسته آموزش ابتدایی. ۱۳۹۳
- ۸. مهر محمدی، محمود، (۱۳۷۹) بازاندیشی فرایند یاددهی-یادگیری و تربیت معلم، تهران، انتشارات مدرسه

منابع لاتین

Webster I & mertovaP (۲۰۰۷) . using narrative inquiry as a research method . Routlege: newyork